

PRIMERA TROBADA VERS LES ESCOLES FEMINISTES 25/05/2019 EIX COS

Eix Cos

Per una educació que posi el cos al centre, que assumeixi la nostra realitat encarnada, entenent el cos com la matèria primera amb què estem al món, el nostre primer llenguatge, eina de llibertat i alhora també d'opressió.

A partir de la **Primera trobada vers les escoles feministes** hem dibuixat sis eixos o coordenades de treball per començar a construir les escoles feministes. Els eixos són: cos, identitat, comunitat, vida, pensament i educació pública. Aquest document recull el material previ i posterior a la trobada amb el que es va a començar a treballar l'eix de Cos. D'aquí podeu extreure alguns plantejaments de marc teòric i social, idees de pràctiques pedagògiques, i debats i reflexions sorgides de la trobada.

1. Introducció

L'eix del cos és un eix que transita del dualisme cartesià que ha separat cos i ment fins a retornar-nos a la nostra realitat encarnada pròpia de l'enfoc feminista. El cos és la matèria amb què estem al món, és el nostre primer llenguatge, la nostra primordial eina de cognició, d'interacció, de comunicació. Mirem, toquem, ens emocionem abans que no pas parlem. Això les mestres de bressol ho saben molt i molt bé. Però a mida que avancem en l'escolarització, la nostra manera d'entendre el cos acaba acotada, massa sovint, en una trista i anacrònica assignatura anomenada Educació Física.

I el cos ha estat, com no podia ser d'altra manera, un dels eixos de les lluites feministes, lluites que l'han significat com a eina de producció, de comunicació i d'emissió de discurs, com a eina de plaer, de poder, d'identitat personal, o com a eina de llibertat i d'opressió, per esmentar tan sols algunes mirades.

2. Pràctiques educatives

Repensar el cos en el context de l'escola sota la llum dels feminismes és fonamental per enfocar la transformació educativa en un sentit veritablement transformador. Com es pot fer? Amb quins plantejaments, pràctiques i/o experiències concrets?

- *Amb un treball acurat i conscient del llenguatge corporal: de la comunicació, la retòrica, l'anàlisi, l'emoció, l'acció que fem a través del cos amb eines com el mim, el ball, la dansa, el teatre, el circ o, evidentment, l'esport.*

- *Amb una educació afectiva i sexual que no sigui un taller aïllat en un curs qualsevol de secundària, sinó que esdevingui un eix curricular fonamental al llarg de tota l'escolarització i, molt especialment, a secundària.*
- *Amb una educació emocional que abordi la gestió de les emocions, dels afectes i dels desitjos.*
- *Amb Crítica del Cos, és a dir, treballant la reflexió sobre els discursos i els usos del cos: per exemple, la construcció de la imatge corporal i personal, els cànons de bellesa, la cosificació i l'autocosificació i, fonamental, la cultura de la violència (física, sexual, lúdica, psicològica, estructural, d'Estat) i la seva problemàtica vinculació amb la masculinitat. Posant en crisi la pròpia construcció dels cossos en la societat i analitzant la història de la construcció dels cossos al llarg dels segles per deconstruir la visió actual.*

3. Primera Trobada vers les escoles feministes (25 de maig de 2019)

3.1. Plantejament i documentació prèvies a la trobada

La relació amb el cos es construeix segons els patrons culturals amb els que cada persona està integrada. Això implica diferències a l'hora d'utilitzar i valorar tant el cos com la sexualitat (elements bàsics per a la organització social), a més de comprometre sentiments i emocions importants per la formació com a persona. Sovint no sentim el nostre cos com una cosa que mereixi ser cuidada ni respectada, sinó com quelcom que ens oprimeix o que és millor canviar. Quan parlem del cos el solem relacionar amb àmbits concrets de la vida, la salut, la reproducció, la sexualitat... Proposem anar més enllà i mirar de reflexionar sobre la imatge corporal, la desigualtat, la normativitat, el binarisme, la identitat... Pensar amb i des del cos per desemascarar diferents fonts d'opressió i que avançar cap a la igualtat.

Per donar cabuda a totes les inscrites a l'eix de cos, ens separarem en dos subgrups que tractaran dos subtemes diferents: subeix Educació afectiva i sexual i subeix Pressió estètica i cosificació.

Esquema conceptual i lectures del Subeix Educació afectiva i sexual

- EDUCACIÓ AFECTIVO-SEXUAL: coeducació, reproducció, plaer, comunicació, construcció de la identitat
- RELACIONAR-SE: conflictes, jocs
- PREVENIR/RISCOS: què m'agrada i què no m'agrada, què és l'abús sexual
- MENSTRUACIÓ: informació, cicles menstruals, expressió: tabús i realitats
- AUTOEXPLORACIÓ: posar nom, evolució del cos, plaer, expressar-se

Lectures proposades:

- Prevenció de violència sexual des de la primària <http://sexeducacion.com/sentir-si-sentir-no/> a aquesta web hi ha diferents articles dels temes que tractem, Llibertat o cosificació; Educació sexual durant la primera infància...
- Mamá me ha venido la regla de May Serrano. – és un llibre que parla de la menstruació sense drames, explica a les nenes què és el que els està passant i als nens i homes per que comencin a donar-li la importància que té en realitat. <https://mayserrano.net/2017/07/28/el-libro-mamame-ha-venido-la-regla-vuela-libre/>
- http://www.aulaviolenciadegeneroenlocal.es/consejoscolares/archivos/La_educacion_sexual_de_la_primera_infancia_Guia_para_madres_padres_y_profesorado_de_EI.pdf
- Diferentes es normal: <https://www.youtube.com/watch?v=AzQGLDbcuMk>

Esquema conceptual i lectures del Subeix Pressió estètica i cosificació

- COS NORMATIU: pell blanca/racisme/eurocentrisme, cos prim/gordofòbia, cos musculós, cos jove, cabells llargs/llisos/color de cabells, cos depilat, alçada, “bellesa” de la cara/aspectisme, dents, cos funcional/capacitisme, roba i seguir la moda, maquillatge, binarisme: exaltació de la feminitat o la masculinitat, actituds i missatges que envia el cos: sexi, seguretat/inseguretat, agressivitat...
- VIOLÈNCIES: violència explícita, violència “benevolent” (família, entorn proper), publicitat i representació als mitjans audiovisuals: cossos no normatius no representats o bé ridiculitzats/estigmatitzats, violència a la família, violència a l’escola: bullying i burles, violència a les relacions amoroses: control de la forma de vestir i maquillar-se, abundància de “tractaments” per acostar-se al cos normatiu: estètica dental, cirurgia estètica, dietes, allisar cabells, gimnàs, sabates talons, tractaments per aclarir la pell, medecines i remeis diversos; trastorns alimentaris

Lectures proposades

- “Col·lectivitzem el dolor, benvingudes a la festa” Elena Xifre (La Directa 15/03/19) <https://directa.cat/collectivitzem-el-dolor-benvingudes-a-la-festa/>
- Manifest i poesia de l’exposició “Gordofòbia, una qüestió de pes” (treball fotogràfic destinat a conscienciar i trencar estereotips sobre el cos de les dones realitzat per alumnes del cicle de grau superior d’integració social de l’IES Ferran Tallada)
- <https://www.diba.cat/es/web/francescabonnamaison/-/gordofobia>
- “Diversidad sexual y convivencia: una oportunidad educativa”, investigació coordinada per José Ignacio Pichardo Galán, Universidad Complutense de Madrid, 2013
- Infografia: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/diversidad_sexual_y_convivencia_12pag_def_v10.pdf

Treballarem a partir dels esquemes conceptuals i lectures que us hem adjuntat i organitzarem el treball dels grups fent-nos aquestes tres preguntes:

- **Pregunta 1: què ens preocupa d’aquest subeix?**
- **Pregunta 2: quina és la situació d’aquest subeix a l’escola? Es treballa prou? Com s’enfoca? Es treballa bé?**
- **Pregunta 3: com passar a l’acció? Amb quines metodologies? Amb quins continguts?** La idea d’aquesta tercera pregunta és que posem en comú pràctiques, experiències i propostes ja realitzades a les nostres aules i, alhora, llancem noves idees, propostes i plantejaments que ens vinguin al cap fruit del debat col·lectiu mantingut. Podeu, per tant, anar pensant en experiències que hagueu dut a terme o que conegueu per exposar-les i, evidentment, venir preparades per intentar idear-ne de noves! Aquestes propostes les recollirem de cara a poder treballar-les i/o compartir-les més profunda i extensament a properes trobades.

3.2. Resum de la trobada

Text de presentació de l'eix

Sabeu que un 90% dels nens de 14 anys diuen que s'han masturbat alguna vegada? En canvi, només un 10% de nenes afirmen haver-ho fet. Alhora, el 22% de nenes han masturbat a algú altre. És a dir, hi ha un 12% de nenes que procuren plaer a l'altre i no se'n procuren a elles mateixes. Encara que les dades puguin estar esbiaixades per la vergonya de respondre en un sentit o en un altre, la pròpia vergonya és simptomàtica d'una educació insuficient i tímida i que difícilment pot conduir a tenir una vida afectiva i sexual equilibrada i plena. Existeix una sexualitat normativa que tots els agents, inclosa l'escola, s'encarreguen de perpetuar, una sexualitat masculista, heterocèntrica, fal·locèntrica i estereotipada.

Sabeu que un 90% dels i les estudiants de secundària, batxillerat i formació professional han presenciat burles entre companys i companyes? I també que els nens, els nois -de sexe masculí- són, en gran majoria, els autors d'aquestes burles? La motivació principal de les discriminacions està relacionada amb el fet de no tenir un cos normatiu, és a dir la discriminació basada en l'aspecte, també anomenada "aspectisme", un concepte que inclou altres discriminacions com la gordofòbia (és a dir, la discriminació basada en la forma corporal o el pes) i que intersecciona amb altres eixos d'opressió com l'etnicitat (color de pell, tipus de cabells), la classe social (vestir o no a la moda, per exemple), la diversitat funcional, o el sistema sexe-gènere (discriminació per orientació sexual, identitat o presentació de gènere), entre d'altres.

Hem basat l'eix de cos en dos subeixos: per una banda, la necessitat d'introduir l'educació sexual i afectiva a l'escola, des de l'etapa infantil, la necessitat de conèixer en profunditat el propi cos, com funciona i què és capaç de fer. La necessitat, també, que els nens coneguin des de la curiositat i l'interès, el cos de les noies. La menstruació, per exemple, ha de ser un tema d'interès general. Per altra banda, volem parlar de com nens, nenes i adolescents

pateixen a causa del seu cos, del cos com a font d'opressió i malestar. Volem abordar les dinàmiques d'aquest patiment a l'escola i explorar vies per canviar les coses.

Treball de l'eix

El treball de l'eix comença amb una llarga ronda de presentacions i explicació dels motius que han dut les vora 40 participants a apuntar-se a l'eix. Es tractava d'un grup molt ric i divers i llistem a continuació alguns dels perfils i motivacions que es van presentar:

- Una professional de la salut sexual i la consciència corporal que treballa a les aules <https://fundacion-ndera.org/>
- Una mestra de primària que acaba de començar a treballar i que detecta molta violència a les aules, sobretot en relació a temes del cos i la gordofòbia
- Dues estudiants, convidades per les dinamitzadores de l'eix, que han fet un treball fotogràfic per denunciar la gordofòbia <https://www.diba.cat/es/web/francescabonnetmaison/-/gordofobia>
- Un grup d'estudiants (noies i nois) que estan fent un projecte de coeducació.
- Mestres que denunciïn tenir poc acompanyament i formació per abordar els abusos sexuals
- Una ballarina interessada en treballar temes del cos des de la dansa
- Una persona supervivent de trastorns alimentaris
- Mestres que denunciïn l'oblit del cos a les aules, i com sembla que sempre hi hagi altres prioritats
- Una activista que imparteix tallers sobre gènere i sexualitat <https://gogaratalleres.wordpress.com/>
- Una persona interessada en les masculinitats i la necessitat de reformar-les
- Una activista de <http://colorsdeponent.cat/> que imparteix tallers per lluitar contra la gordofòbia

“Ens fan fora del nostre propi cos”, “Ens culpabilitzem nosaltres mateixes del cos”, incapacitat de transmetre alegria de tenir un cos.

Necessitat de fer xarxa, exigir més formació al departament d'ensenyament.

Comentem la pressió que el currículum exerceix sobre els mestres de primària per trobar els espais temporals on poder generar espais de comunicació i debat tant importants per la comunitat educativa.

Com està l'escola ara?

Integrar la família i el professorat, qüestionament de l'status quo.

Direcció dels centres tenen ganes, però no prioritzen. Com motivar la direcció i el professorat sense que se sentin jutjades ni invadides?

Recurs de la mediació exterior per part de professional de la facilitació (exemple escola Turó del Cargol amb col·lectiu Fil a l'agulla). Intentar entendre's. Fer que les mestres no se sentin amenaçades.

Sensació que sempre s'ha de demanar permís per fer temes de coeducació, tant al professorat com a les famílies. Quan de fet se suposa que la coeducació fa part de l'ideari de l'escola catalana. Famílies que no estan d'acord amb treballar determinats temes.

Competitivitat entre Ampes/Afes per aconseguir recursos. S'apunta que en algunes zones de Barcelona / Catalunya, la coeducació es treballa de forma més potent perquè hi ha més famílies mobilitzades. (Per exemple, a Gràcia)

El poder de les famílies i del professorat és limitat. Necessitat de crear xarxes / discursos. La LEC diu que les escoles han de tenir un pla de convivència (2020). La formació al professorat hauria de ser obligatòria. Cal combinar l'estratègia de fer seguir la llei amb el treball personal individual.

Es parla de la necessitat de transformar els espais i també els ambients (exemple: el to del timbre de l'escola que és molt desagradable), perquè els cossos s'hi trobin més a gust.

Crear punts de trobada, espais de debat sobre ús del pati, temps de migdia, implicació monitoratge. Dignificació del treball de monitoratge. Crear debats també fora de l'aula.

Creació d'una comunitat pedagògica forta com a mesura de prevenció, evitar aïllament. Reforçar la comunitat escolar (mestres, famílies, alumnes). Els claustres estan submergits de feines burocràtiques i tenen problemes de temps.

L'Escola no té cos, l'objectiu només és estudiar i treure notes. S'evoca por que els feminismes es dilueixin i perdin força. El sistema educatiu és un veritable sistema "tritadora".

Les mestres haurien de fer un procés de canvi que no sembla que estiguin disposades a fer. Problemes de calendarització, manca de voluntat, no saben com aplicar-ho. No invertim més en formació, invertim en famílies. Es parla de la possibilitat de crear una escola de famílies i generar contagi. Aquesta proposta genera escepticisme entre d'altres participants. Famílies no es volen implicar.

Els estudiants universitaris, també els que estan destinats a esdevenir mestres o professors, no tenen formació específica obligatòria en temes de gènere. El professorat sense formació específica sobre els temes va a classe amb la seva visió personal. Molt pocs han fet el treball de deconstrucció que faria falta. Figura del referent de coeducació al Consell Escolar.

Una mestra argumenta que els plans de coeducació no serveixen. Desconfiança envers el departament. "La gent de dalt no farà mai res". "Fem-ho nosaltres, encara que siguin més hores!"

Impotència dels mestres vs. Les direccions. Hermetisme de les direccions. Fer que algunes parts de currículum no siguin tan formals. Alliberar espais fora del currículum per abordar altres temes.

Violència a l'escola. Insults homòfobs. Professorat que invisibilitza violències.

Què fem mentrestant? Elements per animar-nos: anem per bon camí. Quan no trobes el professorat, hi trobes l'alumnat disposat a canviar coses.

Resum de l'eix

Importància de fer xarxa, fer comunitat, trobar la teva comunitat. Energia molt potent al grup. Dues companyes ressalten l'empoderament que els provoca poder afirmar que son gordes i lesbianes en aquest grup.

Les dones patim una desconexió del propi cos. L'escola també contribueix a fomentar aquesta desconexió. Els espais, ambients i dinàmiques de l'escola reflecteixen que el cos no es té en compte.

Proposta per alliberar espais, no curriculars. Evitar la calendarització excessiva. Espai per la vida.

Barrera de la transformació pròpia / deconstrucció personal com a pas previ necessari per canviar coses (Famílies i professorat)

D'on ha de venir el canvi?

- Famílies: proposat escola de famílies
- Professorat: problema de la manca de temps i de convicció. Crear xarxa de mestres mobilitzades.
- Alumnat: iniciatives d'estudiants que creen i autogestionen assemblees per la igualtat.